

D. Molnár István

Ötvenéves-e a debreceni szlavisztika?

A Kossuth Lajos Tudományegyetemen 1949-ben kezdődött meg az orosz szakos tanárok képzése, illetve jött létre az orosz nyelv és irodalom kutatására hivatott tanszék (hivatalosan intézet). Ez az egység az elődje a mai Szláv Filológiai Intézetnek, amely 1999 őszén joggal emlékezik meg fél évszázados jubileumáról. Jelenleg Orosz Nyelvészeti Tanszékből, Orosz Irodalmi Tanszékből, Lengyel Nyelv és Irodalom Tanszékből áll, valamint — hála az államközi egyezmények alapján itt dolgozó lektoroknak — bolgár és ukrán nyelvet is oktat.

Azt, hogy az orosz tanszék éppen 1949-ben, az ún. fordulat éve után jött létre, lehet kizárólag vagy elsősorban politikai okokkal magyarázni. Ekkortól sok orosz tanárt *kellett* képezni, hiszen az orosz nyelvet *kötelezővé* tették. Igaz, évtizedeken át többnyire gyengén, kis hatáskörrel tanították. Részben mert Magyarországon a II. világháború végéig nem képeztek orosznyelv-tanárokat, tehát utána az egyetemeken nagyrészt olyan emberekre lehetett csak bízni ezt a munkát, akiknek nem voltak a tudományban és a nyelvoktatásban jártas mestereik. Másrészt „véletlenül”, hadifogságban tanultak meg oroszul. Ha hozzátesszük még a Hatalom által megkövetelt politikai „megbízhatóságot”, érthetővé válik, miért volt nehéz kitörni a bűvös körből. Sok gyenge tanár legfeljebb valamivel jobb fiatal tanárokat képezett, és ez a helyzet azért csak lassan javulhatott, mert a magyarságot több okból riasztotta mindaz, ami orosz. Még a világszerte régóta nagyra értékelt klasszikus orosz irodalom, Dosztojevszkij, Lev Tolsztoj vagy Csehov is.

Emellett mi magyarok még akkor sem éreztük gyakorlati szükségességét az orosz és más szláv nyelvek tanulásának, amikor már lehetett utazni. Hiszen, proletárinternacionalizmus ide vagy oda, az iskola, beleértve a gimnáziumot is, nem tanította meg nemzetünket arra, mit jelent a szláv nyelvek közeli rokonsága, az, hogy az oroszul valóban tudó ember nemcsak a többi keleti szlávokat (az ukránokat és fehéroroszeket) érti meg jól, hanem a nyugati szláv lengyeleket, szlovákok és csehek között is elboldogul, de még a déli szlávok, főleg a bolgárok körében sem „adják el”.

Ami a debreceni orosz tanár-képzést illeti, megkezdése kétségtelenül a politikának köszönhető, ám az sem igen vitatható, hogy hamarabb is indokolt lett volna.

„A Dunánál találkoztam egy kiváló költővel, aki megértette és tudatosította magában azt, hogy mit is jelent magyarnak lenni. Az volt például a véleménye, annak a magyarnak, aki tisztában van országa küldetésével, ismernie kell egy szláv nyelvet, hogy megértse Magyarország helyzetét, hogy tudja és érezze, milyen faji és nyelvi elemek épültek bele a magyarságba” — vallotta magyarul *Tájak*

– *történelemmel* (1994) címen kiadott kötetében olvasható *Magyarország kapuja* c., nehéz időkben, 1943-ban keletkezett és Áprily Lajosnak ajánlott esszéjében a menekült lengyel író, Stanisław Vincenz.

A „kiváló költő” véleményét máig oszthatjuk, még akkor is, ha ő elsősorban a magyarokkal együtt élő szlávokra gondolt. Mi a debreceni KLTE-n joggal gondolunk az oroszra és a lengyelre is, mert mindkettő közel egy évezred óta egy-egy kivételes értékű, gazdag kultúra és irodalom nyelve. Emellett az orosz közel fél évszázadon át egy szomszédos hatalmas állam nyelve volt, a lengyelek egy része pedig a XVIII. század végétől az I. világháború befejezéséig együtt élt a magyarsággal a Habsburgok birodalmában, illetve az Osztrák–Magyar Monarchiában. A kelet-közép-európai és a kelet-európai nemzetek és népek történelmi sorsközössége akkor is elszakíthatatlan kötelék, és hatásai máig erősek, ha egyes nagyhatalmak politikai vezetése hosszú időn át rákényszerítette uralmát más országokra.

A fentieket néhányan már egyetemünk működésének kezdetén, de legkésőbb a 30-as években megértették, ezért kezdtek el korán tanítani, elsősorban pedig kutatni a szláv nyelveket és — főként — irodalmakat.

Még a kötelezően marxista szellemű *A debreceni tudományegyetem története* I. kötetében is azt találjuk, hogy az egyetemünk tudományos feladatait meghatározó Klebelsberg Kunó szorgalmazta a szláv népek múltjának mélyebb megismerését, a keresztény-görög és szláv szellem összeolvadása folyamatának vizsgálatát, a legátfogóbban értelmezett szlavisztika művelését. Darkó Jenő professzor (később dékán és rektor) az 1915–16. tanévben balkanisztikai tanszék felállítására tett javaslatot, arra hivatkozva, hogy Debrecen egyetemének a keleti művelődés egyik legfőbb góciává kell válnia.

1923–1925 között egyetemünkön lehetett szerb-horvátul tanulni. Az 1927-ben indult „Debreceni Szemle”, mint sokan tudják — szerkesztőinek, elsősorban Hankiss Jánosnak köszönhetően —, jórészt saját, egyetemi tudományos fórumnak számított. Tóth Béla már az első évfolyamban recenziót közölt egy, Arany János szlovák irodalmi hatását tárgyaló szlovák könyvről, majd *A francia szlavisztika útjai és magyar érdeke* című cikkében így fogalmazott: „itt a kutatásnak olyan területe előtt állunk, melyről nem szabad hiányozniuk a magyar munkatársaknak sem.”

A „Debreceni Szemle” 1930-ban közölte Berényi László Makszim Gorkij munkásságát tárgyaló tanulmányát. A budapesti szerző gondolataival bizonyára jelentősen hozzájárult a helyi egyetemi olvasóközönség tájékoztatásához.

Ugyanebben a folyóiratban, 1933-ban Hungarus Viator (Hankiss János?) egy könyvismertetésében megjegyezte: „Franciák és olaszok versengve dolgoznak a magyar–lengyel közeledésen, mert tudják, hogy nagyon könnyen nyíló kaput dönggetnek s a béke ügyét a leghatásosabban így szolgálják a maguk békessége javára is.” 1937-ben Surányi Júlia *Lengyel író a magyar szabadságharcról* címen, rövid bevezető kíséretében a „Debreceni Szemle” hasábjain tette közzé Bolesław Prus hazánkban később kiadott regénye, *A bábu* részleteinek (az 1849. évi magyarországi szabadságharc lengyel résztvevője fiktív visszaemlékezéseinek) fordítását. Ez nyomban különnyomatként is megjelent Debrecenben.

A hazánkban emigránsként élő orosz Popoff Mihály (1888 – ?), aki Bulgáriában is hosszú időt töltött, a 30-as évek közepétől oroszra tanított debreceni egyetemistákat, az 1938/39-es tanévben pedig a bolgár nyelvnek is lektora lett. Egyetemünkön védte meg *Az orosz lélek* c. „bölcsetdoktori” értekezését, amely városunkban jelent meg (1938). Vizsgált tudományterülete ugyan a pszichológia volt, ám anyagának, illetve példáinak jelentős részét az irodalmi művek, elsősorban orosz alkotások adták. Ez mindenekelőtt *Művészet és nyelv*, valamint *Társadalom és vallás* c. fejezeteire áll. Az orosz irodalom egyféle fejlődésrajzát vázoló szerző a magyar irodalomban is otthonos kutatónak mondható.

Popoff *A romantika Puskin „Anyegin Eugén”-jében* c. könyve (Debrecen, 1942) már „tisztán” irodalomtudományi tárgyú. Számos következtetése ma is megfontolandó lehetne a romantikus irodalom poétikáját illetően. Mind a romantika korabeli világszemlélet, mind a „világszemléleti alaptényezők” elemzése a komparatiztika módszerével történik.

Kárpátalja Magyarországhoz való visszacsatolását követően Popoff „rutén”, azaz ruszin (kárpát-ukrán) nyelvet kezdett tanítani az egyetemen. Ezt a munkát Újhelyi Mihály vette át tőle, aki ruszin irodalmat is oktatott.

Lengyelt 1936 után Władysław Szabliński lektor tanított egyetemünkön, mégpedig nemcsak Lengyelország német és orosz megszállásáig, hanem — és ez merész tett volt az engedélyezők részéről — 1941-ig. A poliglóta nyelvész kis magyar–lengyel szótárt, lengyel–magyar társalgási zsebkönyvet és lengyel nyelvtani vázlatot adott ki, amelyek tudományos értéke a kontrasztív, vagyis a két nyelvet összevető módszer alkalmazása. Szabliński debreceni nőt vett feleségül, így városunkban maradt könyvtárából évtizedek múlva vásárolhattunk az egyetemi lengyel szak számára.

A magyar–lengyel irodalmi kapcsolatok érdemes kutatója, Csapláros István 1940-ben a „Debreceni Szemle”-ben jelentette meg *A magyarság lengyel tükörében* c. tanulmányát — csatlakozva a külföldiek magyarsággépének Hankiss János által kezdeményezett vizsgálatához.

A Felvidék, azaz Dél-Szlovákia visszatérte után került Debrecenbe a későbbi neves szlavista, Sziklay László (1912–1987). Az egyetemi tanrend szerint már az 1939/40-es tanév második felében előadásokat tartott a pánszláv eszme fejlődéséről és az „északi szláv” irodalmakról. A továbbiakban 1944-ig a múlt századi szlovák irodalom legjelentősebb képviselőiről (Pavol Hviezdoslav vagyis Ország Pál, Martin Kukučín munkásságáról), az új szlovák irodalmi folyóiratokról és ezen irodalom kezdeteiről egyaránt előadott, illetve tartott irodalmi szemináriumokat. A „Debreceni Szemle” 1940-ben közölte Andrej Sládkovič szlovák romantikus író tőle tárgyaló terjedelmes tanulmányát, amely különnyomatként is olvasható.

Sziklay *A szlovák irodalom* c. könyve ugyan Budapesten talált kiadóra (1942), ám (H.J.), azaz Hankiss János a „Debreceni Szemle” hasábjain méltatta. „Az anyag tökéletes ismerete, a vonatkozások helyes megítélése tekintetében a németül megjelent új nagy szlovák irodalomtörténetet is felülmúlja, mert hiszen a magyar irodalom alapos ismerete nélkül nem lehet teljes a szlovák nép irodalmának története” — írta.

Részben vagy egészben az 1943-ban már „helyettes tanár” Sziklay Lászlónak köszönhetően lehetett 1940-től kezdve rutén irodalomtörténeti szemináriumokra járni és előadásokat hallgatni a XIX. századi szlovák és ruszin irodalomról. Talán legjobb hazai szakértőjének, a budapesti Bonkáló Sándornak (1880–1959) az egyetem vezetése 1942-ben felajánlotta a ruszin nyelvi és irodalmi tanszék vezetését, de ő nem vállalta. Egyébként már korábban tartott előadásokat a Nyári Egyetemen.

1942 őszétől lehetett tanulni Debrecenben az ógyházi szláv nyelvtant is, az 1943–44-es tanévben pedig döntés született magyar–szlovák, magyar–rutén, latin–szlovák, latin–rutén, német–szlovák, német–rutén, angol–szlovák, angol–rutén, francia–szlovák, francia–rutén, olasz–szlovák és olasz–rutén nyelv és irodalom szakos tanári oklevelek kiadásáról.

Az európai gondolkodás valósággá téételét megakadályozta a világháború, vagyis a nagyhatalmi politika érvényesítése. Kétségtelen, hogy a debreceni egyetemen korán megszületett balkanisztikai és szlavisztikai tervek, majd pedig a Felvidék és Kárpátalja Magyarországhoz való csatolásának köszönhető szlavisztikai oktatás és kutatások mozgatói közül sem hiányzott a politikum. Ha ezt mint a térségünkben alighanem elkerülhetetlen realitást értékeljük, az 1948 utáni agyonpolitizáltságot is hasonló tényként vesszük tudomásul. Ez esetben — az oktatás és kutatás hatására, eredményeire összpontosítva — a pozitívumot, az előrevívő elemeket keressük és találjuk meg: a Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemen már a 30-as években volt és indokoltan volt hazai viszonylatban jelentősnek mondható szlavisztika. A fővárost nem számítva — bizonyítja Kiss Kálmán — csak itt folyt számottevő orosznyelv-oktatás.

Így könnyen érthető, hogy intézményünkben már 1945 őszén tanították az orosz nyelvet, a Nyári Egyetem 1947-ben átképző tanfolyamot szervezett idegennyelv-szakos tanárok részére, hogy oroszul tanuljanak, az indoeurópai összehasonlító nyelvészet érdemes művelője, Benigny Gyula (1890–1966) professzor pedig — a Szláv Szemináriumban — az 1948/49-es tanévben orosz történeti nyelvtanból hirdetett előadásokat. Debrecenben jelent meg — sajnos évmegjelölés nélkül — Chanát Sándor *Magyar–orosz fonetikus zsebszótár és nyelvtan* c. kis könyve.

1949-ben az orosz nyelvi és irodalmi tanszék szovjet professzorok irányításával kezdte meg a leendő orosz szakos középiskolai tanárok képzését — azért, mert Magyarországon nem volt elég, tudományos munkát is végző szakember, illetve akik voltak, nem feleltek meg az új politikai követelményeknek. Elsősorban az oktatásban, másodsorban a kutatásban elévülhetetlen érdemeket szerzett Iglói Endre, aki 1999-ben ünnepelte 75. születésnapját. Munkája rendkívül nehéz volt, mert évtizedekig kevés olyan szakemberrel dolgozhatott együtt, akik mind tanárként, mind kutatóként számottevő eredményeket értek el. Egyedül, majd tanítványaiból lett kollégáival közösen számos tankönyvet, egyetemi jegyzetet és szöveggyűjteményt jelentetett meg elsősorban a régi orosz irodalomból, de a XX. századi művekről, művekből is. Az 50-es évek elején dolgozott szlavisztikai intézetünkben a mostani nyelvész akadémikus, Kiss Lajos.

Az 1956-os forradalom után lehetségessé, sőt az orosz szakos egyetemisták számára hosszabb időre kötelezővé vált egy másik szláv nyelv tanulása, amihez természetesen szakos vagy anyanyelvi tanárok kellettek. Legtöbben a lengyelt és a bolgárt tanulták, de akadtak hívei a cseh, szerb-horvát és szlovák nyelvnek is. A szlavista nyelvész Sulán Béla (1916–1968) professzornak, egyetemünk akkori rektorának köszönhetően egy évtizeden át működött a Szláv Filológiai Tanszék, amely az orosz tanszékkel együtt alkotta a Szláv Filológiai Intézetet. Ez a tudományos kutatások dinamikus fejlődését eredményezte, és ekkortól jelenik meg szláv nyelveken és az ún. világnyelveken az intézet nemzetközi hírű évkönyve, a „Slavica”. Sulán professzor érte el azt, hogy néhány orosz szakos hallgató más szláv nyelvű országokban, testvérvárosokban, illetve testvéregyetemen is diplomát szerezhesen.

Nagy visszhangot keltett az irodalomkutató Angyal Endre (1915–1976) *Die slawische Barockwelt* (1961) c., lengyelre is lefordított könyve. Ugyanezt mondhatjuk el Papp Ferencnek a mai orosz nyelv és az általános nyelvészet tárgykörében írt könyveiről és tanulmányairól. A 60-as években az elektronikus számítógép nyelvészetbeli alkalmazásának magyarországi úttörője volt. Debreceni tudósként lett a Magyar Tudományos Akadémia tagja. Elsőként ő vezette az Orosz és Szláv Nyelvi Tanszéket, ahol a szláv összehasonlító nyelvészetet művelő, pályáját professzorként befejező Dombrowszky József, később pedig Kecskés István és Hunyadi László dolgozott. A két utóbbi aztán máshová, illetve más szakterületre került. A Budapestre távozó Papp Ferenc után Jánoska Sándor irányította a szóban forgó tanszéket.

A már említett Iglói Endre mellett az Orosz és Szláv Irodalmi Tanszék munkatársa volt a 60-as években a XIX. századi orosz irodalom kiváló ismerője, a későbbi professzor, Karancsy László és a filmesztétaként ismertebb Veress József. A következő évtizedben bontakozott ki az Orosz Irodalmi Tanszéket jelenleg vezető Hajnády Zoltán, Jagusztin László és Lieber László, valamint azok kutatói tevékenysége, akik rövidebb ideig dolgoztak Debrecenben.

Az egykori lengyel lektorátus és polonisztikai vizsgálódások bázisán 1974-ben, vagyis 25 évvel ezelőtt az akkori anyanyelvi lektorral együtt szervezte meg a lengyel szakos tanárképzést, 10 esztendővel később, 1984-ben pedig a Lengyel Nyelv és Irodalom Tanszéket D. Molnár István. A Széchenyi ösztöndíjas professzor által irányított tanszéken már a kortárs lengyel irodalmat kutató Nagy László Kálmánnak is van tudományos fokozata. A polonista kollektíva fő érdeme, hogy négy, tankönyvként használható egyetemi jegyzettel látta el a hazai lengyel szakos hallgatókat.

Hazánkban 1990 után megszűnt az orosz nyelv kötelező iskolai oktatása, így a KLTE orosz szakos hallgatóinak és tanárainak száma is jelentős mértékben csökkent. A russzista tanárok számos más szak, illetve tanszék vagy intézet (angol, német, általános és alkalmazott nyelvészet, művészettörténet, történelem, közgazdaságtan) oktatókollektíváját erősítették. Tudományos utánpótlás alkalmazására ugyan nincs lehetőség, fenyeget a kutatói kollektíva elöregedése, de a hallgatói létszám visszaesése évtizedünk közepére 75 körül megállt, bizonyítva, hogy

van igény a képzésre. Az orosz nyelvészeti és irodalmi tárgyú kutatások színvonalát a 80-as évekhez viszonyítva a jelen évtizedben nem esett, legfeljebb stagnált. Monográfiák, egyetemi jegyzetek, tudományos fokozatok, köztük habilitációk, sikeres tanszéki és egyéni pályázatok bizonyítják, hogy a korábbinál kevesebb tanár-kutató többsége is jó eredményeket ért el. Intézetünk jogot szerzett a nyelvészeti és irodalomtudományi PhD-képzésben való részvételre.

A debreceni lengyel szakos képzésben, illetve a lengyel tanszéken — e magyarországi viszonylatban még fiatalnak mondható területen — nem következett be visszaesés, sőt 50 körülire emelkedett a hallgatók száma. Korábban csak itt dolgozott államközi egyezmény alapján lengyel lektor. Intézetünk a 80-as években bolgár, majd évtizedünkben már orosz és ukrán lektort is kapott. Ez utóbbi tény magában hordozza egy új szak indításának lehetőségét — esetleg a nyíregyházi tanárképző főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszékével együttműködve.

„Különös folyamat ez: vasút, kereskedelem, betű minden távolságot a tizedére zsugorít s minden cserét tízszeresére fokoz: ezek a közeli népek pedig folyton távolodnak s régi termékeny cseréjük elapad. Ma még alig van nyoma a tudománynak s magja a tudósnak, aki visszafelé tud menni ebben az apadásban s régi duzzadásában mutathatná be e nedvkeringést. Nyolc-tíz nyelv, hozzáférhető könyvek százai, a magyar történetírás falait szétnyomó bátorság s ami ennél is több, egy történész Muszorgszkij lelke kellene hozzá. E történésznek egy kelet-európai világot kellene feltámasztania, amelynek a helyén a világtörténetek semmitmondó fehér foltot hagynak — a nemzeti történetírók pedig meglátni, mert csak nemzetiek, képtelenek. Európa távlatnak sok ide, Magyarország kevés. A mi világunk e keleti kapcsolatoknak a világa” — írta 1940-ben magát joggal magyarnak és nyugatinak érző írónk, Németh László. Üzenete ma legalább annyira időszerű, mint akkor. Véleménye nagy ismeretanyagon alapult, később pedig nemcsak fordította az orosz klasszikus regényeket, hanem gyakran meg is fogalmazta gondolatait az orosz és a lengyel irodalomról.

Érdeklődésének okát imént említett esszéjében a rokon vonásokkal magyarázta: „Tolsztojnál, Reymontnál, de még a bosnyák Ivo Andrićnál is: mindig van egy kis hazai zöngém, egy kis Móricz Zsigmond-ízem — a nyugatiaknál sohasem. Nézzük csak jól meg legmagyarabb írónk, Kemény Zsigmondot. Lángeszű lomposágában akár egy nagy orosz: mondjuk Goncsarov írhatta volna. S nemcsak a tősgyökereseink, a földemberei, de a földtől futók, a nyugatosok is mennyire hasonlítanak.” Németh László orosz irodalom iránti érdeklődéséről a debreceni russzisták közül a már másutt dolgozó Cs. Varga István írta a legtöbb tanulmányt, míg Kosztolányi Dezsőnek a Dosztojevszkij-életműhöz fűződő viszonyáról Hima Gabriella Széchenyi ösztöndíjas docens értekezett, aki a komparatiztika módszerével keresi az orosz nyomokat is a magyar irodalomban. Az összehasonlító szlavisztikát műveli a világirodalmi tanszékre távozott Goretity József. Orosz szakos oklevele is van ez utóbbi tanszék professzorának, Lőkös Istvánnak, a magyar–délszláv kapcsolatok szakértőjének. Irodalmunk lengyelországi recepciójával sokat foglalkozott D. Molnár István. Ő könyvben összegezte a lengyel írók magyarságképét vizsgáló kutatásait és monográfiát írt a lengyel Jerzy Andrzejewskiről,

valamint új magyar nyelvű lengyel irodalomtörténeti kézikönyvet adott ki, művelődéstörténeti témájú könyvével pedig megszerezte az MTA doktora címet (1999). Könyvek születtek az orosz alkotók közül Szergej Jeszenyin és Lev Tolsztoj munkásságáról, az utóbbiról Hajnády Zoltánnak köszönhetően. Ő vált a klasszikus orosz regény egyik legismertebb hazai kutatójává és művelődéstörténettel ugyancsak foglalkozik. Leíró nyelvészeti jegyzetekkel látta el az orosz szakos hallgatókat T. Molnár István tanszékvezető. A közelmúltban az intézetben harmadikként habilitált Agyagási Klára vállalta egy hiány pótlását: az orosz történeti dialektológiát tárgyaló kötetet adott ki. Pogány Bélát az orosz nyelv-tanítás módszertanának szakértőjeként tartják számon.

Pozitívumként említjük meg, hogy a debreceni szlavisták által kutatott témák skálája a 60-as évek óta rendkívül széles. Itt nem csupán az összehasonlító (komparatív) és összevető (kontrasztív) vizsgálódásokra és a magyar–szláv kapcsolatokra, valamint az irodalom- és nyelvelméleti kérdésekre vagy az alkalmazott nyelvészetre és az oktatás módszertanára gondolunk, hanem az interdiszciplinaritásra: a magyar, sőt más irodalmakra és főleg nyelvekre (köztük a török és a finnugor nyelvekre), a történettudomány különböző ágaira, a művelődéstörténetre, a művészettörténetre, a film történetére és esztétikájára is. Nem áll távol a tudományos munkától a fordítás és műfordítás sem, amely tevékenységgel ugyancsak a KLTE több szlavistája (elsősorban Dombrowszky József és D. Molnár István) próbálkozott.

Iglói Endre után, a rendszerváltozás idején (1989–1992) Hajnády Zoltán, azóta ugyancsak habilitált és Széchenyi professzori ösztöndíjas oktatónk, majd a nyelvész T. Molnár István volt (1992–1998) a KLTE szlavisztikai intézetének igazgatója. Vitathatatlan érdemük, hogy megteremtették az orosz szak, illetve a két orosz tanszék túlélésének feltételeit.

A KLTE Szláv Filológiai Intézete a 80-as évek óta tevékenyen jelen van a magyarországi tudományos életben, amit nemcsak egyes tanárainak megjelent kötetei, hanem az általa évről-évre rendezett konferenciák és az anyagukból készült kiadványok is bizonyítanak. Ezek a rendezvények Debrecenben vonzanak számos, részben egyetemünkön végzett hazai és több külföldi szlavistát. Számukra nyilvánvaló, hogy a Kelet és a Nyugat kapuja közelében elhelyezkedő városunk fél évszázad óta fontos szlavisztikai központ és hogy az itt elért eredmények alapján a jövőben is annak kell maradnia. E feladat szép, de nem könnyű. Megoldását illetően optimisták vagyunk. Feljogosítanak erre mind az intézetünk által szerzett tapasztalatok, az elért eredmények és az el nem értek tudata, mind pedig a korábbi debreceni szlavisták után ránk maradt örökség, kutatásra ösztönző hagyomány.

Felhasznált szakirodalom

- Varga Zoltán: *A debreceni tudományegyetem története I. 1914–1944.* Debrecen, 1967.
- Kiss Kálmán: *A magyarországi orosznyelv-oktatás történetének száz esztendeje (1849–1949).* Bölcsészdoktori disszertáció. Nyíregyháza, 1993. [Gépirat.] „Debreceni Szemle”, I–XVI. évf., 1927–1944.
- Popoff Mihály: *Az orosz lélek.* Bölcsésztdoktori értekezés. Debrecen, 1938.
- Uő.: *A romantika Puskin „Anyegin Eugén”-jében.* Debrecen, 1942.
- Kovács Csaba: *Władysław Szabliński lengyel lektor Debrecenben írt munkái.* In: D. Molnár István (szerk.): *Magyar–lengyel közelítések.* Debrecen – Budapest, 1985. 89–98.
- Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem. Tanrend az 1939–40, 1940–41, 1941–42, 1942–43, 1943–44, 1944–45. tanév I. és II. felére.* Debrecen, 1939–1945.
- Emil Niederhauser: *30 лет венгерской славистики.* „Studia Slavica Hungarica”, XXI. 1975. 1–15.
- Nyomárkay István (szerk.): *Szlavisztika a magyar felsőoktatásban.* Budapest, 1999.